

ДО 150-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

<https://doi.org/10.37919/0201-419X-2020.93.1>

УДК 811.323:130.2

«ЯК НАУЧИТЬ БАЙДУЖИХ ВІДЧУВАТИ? ЯК РОЗБУДИТИ РОЗУМ, ЩО ЗАСНУВ?»

ЕРМОЛЕНКО

Світлана Яківна,

доктор філологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу стилістики, культури
мови та соціолінгвістики Інституту
української мови НАН України,
вул. М. Грушевського, 4, м. Київ, 01001;
E-mail: svitlana.yermolenko@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9916-4915>

Svitlana

YERMOLENKO,

Corresponding Member of the NAS of
Ukraine, Professor, Dr. Sci. (Philol.), Head
of the Department of Stylistics, Culture
of the Language and Sociolinguistics,
Institute of the Ukrainian Language
of National Academy of Sciences of
Ukraine,
4 Hrushevskiy St., Kyiv 01001, Ukraine;
E-mail: svitlana.yermolenko@gmail.com

У статті розглянуто особливості мовомислення Лесі Українки на прикладі аналізу характерного словника, поетичної фразеології і синтаксично-інтонаційних структур. Семантику ключових для мовотворчості поетеси слів проаналізовано з проєкцією на текстові трансформації. Зафіксовані словесно-образні асоціації поетеси засвідчують взаємодію думки (розуму) і почуттів у вербалізації мовної картини світу. Наголошено на антитетичному мисленні як джерелі формування мовно-естетичних знаків української культури. Увиразнено символіку СЛОВА як інструмента поетичної творчості, наділеного почуттєвим змістом.

Ключові слова: *Леся Українка, поезія, вербалізація творчості, символ СЛОВО, мовний контраст, взаємодія думки і почуття, мовно-естетичний знак.*

У новому, XXI столітті (ще й у новому тисячолітті!!!) осмислюємо, намагаємося зрозуміти, що означає ім'я Лесі Українки для наших сучасників, як сприймаємо мовотворчість письменниці з відстані століття. Мабуть, нікого вже не дивує протиставлення поколінь у сучасному суспільстві. Отож ті, хто навчався в школі минулого століття, згадають не лише пам'ятники Лесі Українки, вулиці, названі її ім'ям, її знамениту «Лісову пісню», а й процитують, можливо, рядки із цього твору: *Ні! Я жива! Я буду вічно жити! Я в серці маю те, що не вмирає...* Увага до сучасних психолінгвістичних експериментів може опредметнити – підтвердити чи спростувати думку про особливості сприймання сучасними читачами поетичних текстів і мовної особистості Лесі Українки (Див. статтю А. Петренко «Національно-прецедентне ім'я Лесі Українки в рецепції мовців». С.163-173).

Розвиток рецептивної поезики спонукає до вивчення наскрізних мотивів творчості письменниці, пов'язаних із мовними знаками національної культури в часовому вимірі «плинних ідеологій» [Єрмоленко 2018]. Час, у який жила Леся Українка, відгукувався у її творчій натурі словами-думками, словами-почуттями, філософськими роздумами про вічні питання, перед якими опиняється людство в кожному історичному добу. У поетичній мові поетеси лунали мелодії ніжної ліричної пісні й пророчі гучні заклики здобувати жадану волю; звучали інтонації інтимної розмови і карбовані ритми напружених динамічних діалогів драм про оцінку поведінки, вчинків людини у різних художньо змодельованих ситуаціях.

Сьогоднішній інтерес до суб'єктної історії, історії постатей, відкриває через персоніфікований мікроскоп цікаві сторінки конкретного життєпису, які переконують, що історія насправді повторюється. Коли Лариса Петрівна Косач понад сто років тому обирала свій творчий шлях, вона усвідомлювала, що на цьому шляху її чекатимуть *терни*, а не *квіт барвістий*, проте захотіла бути *Лесею Українкою*. В українській мові тоді не побутувало слово *ідентичність*, яке сьогодні на слуху, бо чуємо його і в засобах масової інформації, і в різних сферах суспільно-політичного, освітньо-наукового спілкування.

Ідея самобутності народу завжди жила у свідомості українців. Саме ім'я *Українка* означало свідомий вибір поетеси: ним вона заявляла про свою належність до української нації, нерозривний зв'язок з основою духовного життя народу – мовою. З українським словом – мовленим, співаним і писаним, словом, яке плекала своєю творчістю для дітей мати – Олена Пчілка, словом, яке відстоював її дядько Михайло Драгоманов (він теж мав псевдонім *Українець*), виростала, виховувалася Леся Українка. Вона добре знала творчість українських письменників, спілкувалася (листувалася) зі своїми сучасниками І. Франком, О. Кобилянською, А. Кримським, Г. Хоткевичем, Б. Грінченком, О. Маковеєм, М. Павликом.

Словник Лесі Українки – це вже не типовий словник поетів-романтиків, який був заряджений фольклорними мотивами), а словник, у якому віддзеркалилися мрії – ословлені думки й почуття освічених українців про зміни тогочасного суспільства. Як реагує читач на авторську трансформацію семантики загальноживаного слова, як це слово набуває символічного значення в громадянській та інтимній ліриці поетеси? У світлі рецептивної поетики варто проаналізувати оприявлення творчого процесу мовомислення Лесі Українки, пов'язаного з перенесенням у світ фантазії, мрій, поетичної уяви, розмови із своїми творами (словом, піснею) як із суб'єктами дії. Моделювання внутрішнього стану, емоційно-експресивне реагування на подразники зовнішнього світу, залучення до поетичних монологів і полілогів висловлювань із протилежними оцінними смислами, формулювання програм творчості у різних за модальними характеристиками текстах засвідчують глибоке осмислення історичних реалій, що переростає в лаконічну вербалізовану оцінку конкретного історичного часу й уявного майбутнього.

Творчість «співачки досвітніх вогнів» у радянський час завжди пов'язували з боротьбою пролетаріату за свої права під гаслами «соціалістичної революції». Ідея національного визволення, озвучена в мовно-естетичних знаках Лесиної творчості, через ідеологічні причини не набула суспільного звучання. Тим часом ця ідея пронизує різножанрові твори поетеси – від ліричних поезій до драматичних поем – і відлунює

найрізноманітнішими струнами в контексті світової історії. Знання історії, літератури, володіння іноземними мовами, а також глибоке зацікавлення фольклорною спадщиною українців сприяли формуванню широкого наукового й художньо-естетичного світогляду поетеси, у якому мовно-національна свідомість не протистояла загальнонародським ідеалам, що й визначало вибір творчого шляху й художньо-естетичні уподобання письменниці.

Перша збірка Лесі Українки «На крилах пісень», видана у Львові на початку 1893 року (у виданні збірки безпосередню участь брав Іван Франко), містила цикл поезій *Сім струн* з «посвятою дядькові Михайлові» (Михайлові Драгоманову). Відкривалася збірка поезією «До тебе, Україно, наша бездольная мати...». У цій першій Лесиній *струні* традиційними були символи української народної пісні – *доля, шляхи-терни, рідна хата*, що уособлювали історію України – *бездольної, безталанної матері*. Такі образи були навіяні, очевидно, думками про долю Михайла Драгоманова, який через політичні переслідування в Росії змушений був емігрувати.

У поетичних текстах Лесі Українки прочитаємо філософське осмислення поетесою ідеї поступу людства, оцінку мети людського життя, тонке відчуття внутрішнього світу людини, яка осмислює складні соціально-національні проблеми в контексті світової історії. Природно, що найчастіше звертається поетеса до теми творчості митця у конкретні історичні часи. Людина творчої праці – поет, музикант, художник – наділена в поезії Лесі Українки особливим сприйняттям світу, а для самої поетеси такі психолінгвальні феномени натхнення, як *фантазія, мрія, сон*, становлять невіддільну частину її мовної свідомості, її думки та слова.

Твір «Зоря поезії (*Імпровізація*)» опредметнює роль ключових понять – стимулів, мотивів натхнення: *Ти се була, що встала вогнем опівночі, / Шлях прокладала ясний через темне, бурхливеє море / І чарувала новою надією втомлені очі, / Ти се була, моя зоре! / Хто ти, мрія чи сон? я не знаю, / Тільки в тебе я вірю і віри повік не зламаю (...) Ти мене до життя пробудила, / Ти мені очі відкрила, / Раптом вирости в мене і сплеснули крила.*

Показова для ідіостилю письменниці є вербалізація природного зв'язку слова, мови з музикою. Тож не випадково свої поетичні твори вона називала піснями, у яких *струни, мелодії, голос* увиразнювали чуттєве сприймання думки, відлунювали, відгукувалися в серцях небайдужих сучасників. У циклі поезій «Сім струн» є сонет «Фантазіє! Ти сила чарівна». Вірш існує у двох варіантах, різних за настроєвою інтенцією, образно-змістовим наповненням. Зібрання творів Лесі Українки у 12-ти томах містить обидва варіанти названої поезії. Перший варіант – це вірш у циклі *Сім струн*, а другий варіант – інша редакція твору. Зіставлювані текст контрастні щодо емоційно – настроєвого змісту висловленої думки, про що свідчать останні три строфи сонета, пор.:

1. *Життя даєш холодній хвилі в морі! / Де ти, фантазіє, там радощі й весна. / Тебе вітаючи, фантазіє ясна, / Підводимо чоло, похилене в горі. / Фантазіє, богине легкокрила, / Ти світ злотистих мрій для нас відкрила / І землю з ним веселкою з'єднала. / Ти світове з'єднала з тасмним, / Якби тебе людська душа не знала, / Було б життя, як темна ніч, сумним.*

2. *Мету вказала [фантазія] буйній хвилі в морі, – / До тебе обертаюсь я сумна: / Скажи мені, фантазіє дивна, / Як допомогти в безмірнім людським горі? / Як світ новий з старого збудувати? / Як навчить байдужих відчувати? // Як розбудити розум, що заснув?*

У першому варіанті відчуваємо інтонацію спокійної констатації тієї ролі, яку виконує фантазія, впливаючи на емоційний стан людини, спричиняючи її позитивний настрій, бажання радити життю. Насичений риторично-запитальними інтонаціями, другий варіант – це філософські, так звані вічні питання, на які немає відповіді; поетеса ніби просить поради у фантазії. Якщо в першому варіанті є лише натяк на мотив суму – *похилене в горі чоло*, або умовна модальність фрази *Було б життя, як темна ніч, сумним*, то нагнітальні запитальні інтонації в другому варіанті, хоч і роблять увесь текст настроєво сумним, проте ословлюють думку про те, що саме *дивна фантазія* має *розбудити розум*, тобто навчити людей не бути байдужими, а діяльними, самим творити новий справедливий світ. Мотив *розбудженого розуму* набуває іншої вербальної

форми у творі «Досвітні вогні», пор.: *Вставай, хто живий, в кого думка повстала!*

Фантазія – неодмінна ознака творчої уяви, яка викликає в пам'яті поетеси зорові, звукові асоціації, картини, пов'язані з різними емоціями. Глибина таких емоцій впливає на читача лексико-семантичними контрастами, ритміко-інтонаційними відтінками віршової мови. У мовомисленні Лесі Українки загальноновживані слова обтяжені глибинною почуттєвою семантикою. Наприклад, слово *фантазія* у сучасній українській мові, як засвідчує Словник української мови в 11-ти томах, має шість лексико-семантичних варіантів: 1. Творча уява. 2. Витвір уявлення; мрія. 3. Нічим не обґрунтована думка; вигадка. 4. Дивний учинок; примха, химера. 5. Музичний твір... імпровізація. 6. Літературний твір казкового, незвичайного змісту [СУМ 10: 560]. Серед ілюстрацій, наведених у тлумачному словнику, є й висловлювання із текстів Лесі Українки, які розкривають 1, 2, 5, 6 значення названої лексеми, проте жодне із словникових значень не може повністю відтворити текстової семантики ні слова *фантазія*, ні синонімічного – *мрія*, що є знаковими для поетичної мовної картини світу поетеси.

Мрія, фантазія – постійні співрозмовники Лесі Українки й інструменти створення пророчих картин, які вона бачить у снах. Порівнюючи ословлений мотив *сну* у двох поезіях письменниці, спостерігаємо, як фантазія, мрія сприяють увиразненню контрастів долі. У поезії «Сон» лексичні номінації *сонце, правда, надія* формують семантичний простір, який протиставлений лексемам із негативною оцінною семантикою: *туга каменем лягає, темрява, хмари давлять душу, гук страшний*. Цей простір, за пророцтвом, має загинути разом із героїнею. Вона згодна з таким пророцтвом і видобуває страшний гук із органа, що спричинить *землі рушення: Великий буде жах, велике й визволення! / Тоді спадуть всесвітні окови*. Такий сон поетеса називає *мрією*.

Короткий «Сон літньої ночі» так само побудований на контрастній семантиці лексичних номінацій: позитивно оцінна семантика слів-понять *щастя, мрії, сон* протиставлена семантиці слів *журюся і плачу*, а також слову *життя*. Кульмінацією такого протиставлення є твердження –

заперечення із повторюваною заперечною часткою *не*, пор.:
Була я щаслива, безмірно щаслива; / Приснилось мені...та того не списать! Де в світі є мова така чарівлива, / Щоб справжнєє щастя могла розказать? (...) Я щастя не маю і в мріях не бачу, / Бо іншій мрії у серці ношу; / Коли я часами журюся і плачу, – / Я щастя у долі тоді не прошу. / Для інших і доля, і щастя хай буде, / Собі я бажаю не сну, а життя, – Хто з сну пробудивсь, хай щастя забуде, / Йому вже до щастя нема вороття!
Логічно наголошеним словом-поняттям у цілісному контексті є поняття «пробудження», тобто повернення від сну до реальності життя. Синонімізовані в багатьох поетичних контекстах слова *фантазія*, *мрія*, *сон* з погляду лінгвопрагматики мають позитивну оцінку, пов'язану з творчим натхненням митця, проте в наведеному вище висловлюванні *Собі я бажаю не сну, а життя* лексична номінація *сон* набуває негативно оцінного значення, оскільки асоціюється із заснулим, «неживим» розумом (*Як розбудити розум, що заснув?*).

У вертикальному контексті поетичних текстів Лесі Українки, насичених ритміко-інтонаційними варіантами, виразно простежується взаємодія всіх структурних рівнів мови – фонетичного, лексично-семантичного, словотвірнo-морфологічного, синтаксично-інтонаційного. Поряд із пісенністю, різноманітністю ритмів, інтонацій висловлювання характерною ознакою ідіостилю Лесі Українки є поетична трансформація розмови, коли авторка безпосередньо звертається до явищ, стихій природи, до предметів, назв абстрактних понять як до постійних співрозмовників, що мотивує актуалізацію стилістичної функції дієслів у формі наказового способу (поезії «До мого фортепіано (Елегія)», «До природи», «До музи», «До товариша») тощо.

Феномен розмови – від спілкування поетеси зі своїми думками, мріями до змодельованих полілогів персонажів у драматичних поемах, до монологів-інвектив – розкриває багатство індивідуальних почуттєвих модальностей, де поряд із модальністю ствердження, констатації постійно звучать питальні інтонації як вияв філософських роздумів, як от: *Хто наложив на мене обов'язок / будити мертвих, тішити живих / калейдоскопом радощів і горя? Хто гордощі вложив мені у серце?*

*/ Хто дав мені одваги меч двусічний? / Хто кликав брата
святую орифламу / пісень, і мрій, і непокірних дум? («Якби
вся кров моя уплинула отак, як сі слова!»); Та тільки хто ви,
де? Подайте голос нам. / Невже ті голоси несміливі, слабкії,
/ Квиління немовлят – належать справді вам? / Невже на всі
великії події, / На все у вас одна відповідь є – / Мовчання, сльози
та дитячі мрії? Невже се так? (...) Що ж, браття, мовчите?
Чи втішені собою, / Що вже й докори сі вас не проймають? / Чи
так задавлені неволею, журбою? / Чи, може, маєте яку яснішу
путь? (До товаришів»).*

Естетична функція запитань увиразнюється завдяки стилістичній фігурі ампліфікації – нанизування однотипних синтаксичних структур і утворення емоційного висловлювання з градаційним змістом. Про когнітивний зміст питань, зокрема й питань, поставлених авторами, творцями художньої літератури, філософ С. Б. Кримський писав: «...Світ у питаннях ближчий до своєї автентичності, справжності та самотворення, ніж у відповідях, котрі спрямовують суще, схематизують його багатоманітність, орієнтують не на буття як океан можливостей, а на причали його гаваней. Запитання, як підкреслював М. Гайдеггер, це «благочестя думки», вивільнення від остаточних констатацій (...) у запитальних ситуаціях свідомість залишається максимально відкритою реальності, характеризує відверті форми співвідношення з нею» [Кримський 2003: 4].

В українській літературній мові існує традиція порівнювати Лесине слово зі *зброєю, крицею, мечем*. Образ *вогню, полум'я, пожежі, іскри* так само невіддільний від авторського сприймання слова-творчості в поезії Лесі Українки. Це сприймання мотивоване особливою увагою авторки до семантики контрастів як засобу експресивності мови [Чабаненко 2002]. На контрастах побудована оцінна семантика *СЛОВА*. Це не лише образ меча, зброї, а й образ квітів, променистих зір. Відчутні, сприймані звуки, барви навколишньої природи, а також характери й дії людей – це ті сфери, які мотивують оцінне слововживання Лесі Українки, пор.: *Як очерет, хитаються слова; слова бринять; слова німіють, в'януть; слова котились, наче хвилі; слова нижуться, мов перли; словом збуджу вогонь;*

слова спопеліли; запалилося слово *вкінець*; слова *безжалісні*, *безладні*, *безумні*, *бридкі*, *ворожі*, *гіркі*, *даремні*, *зловісні*, *згірдні*, *марні*, *недобрі*, *німі*, *погані*.

Поетичні рефлексії, пов'язані з поняттям «слово», формують у текстах Лесі Українки особливий світ авторської уяви, зануреної в межові ситуації переживань, емоцій людини. Такі ситуації, зокрема, характерні для змодельованих діалогів драматичної поеми «Одержима»: *Месія – Ти прийняла мої слова? Міріам – Вони слідом за мною підуть всюди, / волаючи: «Ти йдеш в неправу путь!» / І, мов на жар пекучий, нступати / я буду на слова твої огнисті, – / сліди мої від них криваві будуть. Семантика *вогню*, *жару*, *пожежі* закладена в антитетичному мовомисленні поетеси, яке моделює й діалоги персонажів її драм: *Месія – Та що тобі спалило душу, жінко? – Міріам – Не знаю: чи **ненависть**, чи **любов**.**

Два стани найвищої напруги людських почуттів – *любов* і *ненависть* – два крила Лесиної поезії, які вирізняють її ідіостиль в історії української літератури, а також індивідуальний словник в історії літературної мови. Стилiстична функція лексичних антонімів взаємодіє з актуалізованими в текстах поетеси лексико-синтаксичними повторами, пор.: *Міріам. Не маловірна я, занадто вірю, / і віра ця мене погубить. / Я вірю, що ти **світло** – і такого ся **темрява** до себе не приймає? / Я вірю, що ти **слово** – і такого / отой глухорожденний люд не чує?*

Поетичні афоризми Лесі Українки набувають статусу мовно-естетичних знаків української культури., пор.: *Терпiть кайдани – то не світський **сором**, / Забуть їх, не розбивши, – гірший **стид*** («Вавилонський полон»).

В одному лінгвопрагматичному оцінному полі перебувають ключові слова поетичних текстів Лесі Українки *воля*, *неволя*, *кайдани*, *рідний край*, *рідна країна*. Образно-асоціативна семантика цих слів пов'язана і з мотивом свободи творчості митця, і з мотивом національного визволення, пор.: *Не поет, у кого думки / Не літають вільно в світі, / А заплутались навіки / В золоті тонкі сіті. / Не поет, хто забуває / Про страшні народні рани, / Щоб собі на **вільні руки** / **Золоті надіть кайдани!*** («Давня казка»); *Коли ти боронитимеш*

волю / Їй самостійність народу твого, / Ми повік шанувать тебе будем / І любити, як друга свого («Роберт Брюс, король шотландський»).

Асоціативно-образне мислення поетеси підказувало читачеві, що її розповіді про давні історичні часи, про символічні постаті й події інших народів стосуються історії України, а також вічних проблем людства. Символ **рідного краю, рідної землі** оприявнений у мовотворчості Лесі Українки в характерних поетичних фраземах, естетизованих крилатих висловах, як от: *А ти будуй нову для себе хату, / Не на могилу, на оселю дбай, / Щоб не була чужою в ріднім краю* («На руїнах»); *Лежачим краю рідного немає. / Чий хліб і праця – того і земля* («На руїнах»); *Не журись, коли недоля / В край чужий тебе закине! / Рідний край у тебе в серці, / Поки спогад ще не гине* («Роберт Брюс, король шотландський»); *Нам не тісно у рідній країні, / Нам не треба в чужу мандрувать* («Роберт Брюс, король шотландський»).

Поетичні афоризми Лесі Українки набувають статусу мовно-естетичних знаків української культури. Вони починають життя в мові як самостійні твори. У цих знаках відбувається рух від внутрішньо-текстового сприймання до комунікативної багатоплановості. Естетизація авторського висловлення детермінована етнокультурним досвідом мовця (читача). Зміст художнього твору «є зумисною кореляцією того, що ми вибираємо, затримуємо, трансформуємо і, звичайно, побільшуємо у нашому сприйнятті» [Фізер 1996: 67]. Справді, оцінно-образні висловлювання часом переконують більше, ніж вибудовані за законами логіки, аргументовані докази.

Світи, народи, історію яких вивчала Леся Українка, пройшли через свідомість поетеси, змусили затремтіти, за її висловом, струни її серця. Прочитаймо самі назви драматичних творів, поетичних циклів, перекладів і побачимо, яке широке коло історичних, літературних, національно-громадянських інтересів Лесі Українки. Вона вводила в українську літературну мову назви історичних реалій античної доби, доби середньовіччя, вона шукала в історіях інших народів таких тем, які були б близькі, суголосні українським темам. Хоч і жили герої її творів

в інших світах, інших країнах, але вкладені в їхні уста думки звучали дуже по-сучасному для українського читача.

Поетеса відчувала в українській мові необмежені можливості висловлення людських емоцій, пристрастей. Вона сама не була байдужою і не сприймала байдужості в інших. Навіть традиційно оспівану в її поезії зорю Леся Українка наділила ознакою байдужості: *байдужий промінь зорі*, що привертає увагу до чуттєвого змісту образного слововживання. Але в її поетичному мовомисленні спостерігаємо протилежний процес розгортання асоціацій, коли звична сполучуваність епітета *байдужий раб* набуває експресивного змісту через поєднання із суголосною семантикою художнього означення *камінний сон*. У цьому епітеті закладено семантичний варіант – «байдужість». Завдяки накладанню двох значень слів – контекст *камінний сон байдужого раба* набуває нового значення – інтенсифікації оцінки «байдужість» у її суспільному значенні. Асоціативне мовомислення Лесі Українки завжди буде цікавим для вивчення закладених у живій мові можливостей висловлювати оригінальну думку й передавати чуттєве сприймання світу.

Єрмоленко В. Плинні ідеології. Ідеї та політика в Європі XIX–XX століть. Київ: Дух і літера, 2018. 480 с.

Кримський С. Б. Запити філософських смислів. Київ: Парапан, 2003. 240 с.

Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Т. 10. Київ: Наукова думка, 1970–1980.

Фізер І. Психолінгвістична теорія літератури Олександра Потебні: Метакритичне дослідження. Київ, 1996. 192 с.

Чабаненко В. А. Стилїстика експресивних засобів української мови: монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 351 с.

REFERENCES

Yermolenko, V. (2018). Flowing ideologies. Ideas and politics in Europe of the XIX–XX centuries. Kyiv: Spirit and Letter (in Ukr.)

Krymsky, S. B. (2003). Inquiries of philosophical meanings. Kyiv: Parapan (in Ukr.)

Dictionary of the Ukrainian language: in 11 vols. (1970 – 1980). USSR Academy of Sciences. Institute of Linguistics; for order. I. K. Bilodid. Vol. 10. Kyiv: Scientific Opinion (in Ukr.)

Pfizer, I. (1996). Psycholinguistic theory of literature by Alexander Potebnia: Metacritical research. Kyiv (in Ukr.)

Chabanenko, V. A. (2002). Stylistics of expressive means of the Ukrainian language: monograph. Zaporizhzhia: ZSU (in Ukr.)

Статтю отримано 12.12.2020

Svitlana Yermolenko

«HOW TO TEACH THE INDIFFERENT TO FEEL? HOW TO AWAKEN THE MIND THAT FOUNDED?»

Modern receptive poetics encourages the study of verbalized end-to-end motives of Lesia Ukrainka's work. Embodied in various linguistic forms – lexical-semantic, phrase-forming, syntactic-rhythmic and intonation, Lesia Ukrainka's poetic texts testify to the change of the traditional dictionary of Ukrainian poetry, filling it with new associative connections, consistent with the needs of a particular historical era.

Emphasis is placed on the connection of the word with music, not only formal, but also concretized in rhythms, syntactic and intonational variation of verse lines. The considered textual variants of the sonnet "Fantasy" convince in dynamism, originality of figurative-associative linguistic thinking of the poetess. The dynamics is traced in the textual representation of concepts *фантазія, мрія, сон життя, in the symbolic meaning of the token камінь and вогонь, камінь and байдужість*.

Emphasis is placed on various forms of contrast expression – from antonyms, *oxymorons, to opposing sentences-judgments*. They are representatives of the logical and sensual content of Lesya Ukrainka's poetic texts. On the example of evaluative significant words to the concept-token WORD as an instrument of poetic creativity, a conclusion about the antithetical thinking of the poetess is made.

The dynamic perception of semantics is fixed *вогонь, жар, пожежа*, associated with a negative assessment of the destructive element, but in the poetic contexts of the author, these symbols are positively assessed as the ability to be a stimulus to creative inspiration, inflammatory, caring soul of the creator. Poetic phraseology to denote the concept of "indifference", which acquires the meaning of linguistic and aesthetic sign in the Ukrainian language culture, is recorded.

Keywords: poetry, verbalization of creativity, symbol WORD, linguistic contrast, interaction of thought and feeling, linguistic and aesthetic sign.